

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті досліджуються шляхи розвитку вітчизняного підприємництва в умовах набуття та зміцнення конкурентоспроможності національної економіки.

В статье исследуются пути развития отечественного предпринимательства в условиях достижения и укрепления конкурентоспособности национальной экономики.

This article investigates the ways of development of home business in the condition of achievement and streng then competitiveness national economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вітчизняне підприємництво як самостійне соціально-економічне явище, існує і розвивається в складних умовах трансформаційної економіки і зустрічається з безліччю проблем.

Найважливіші з них це значний податковий тиск, наявність різних адміністративних бар'єрів, обмеження фінансово-кредитних ресурсів, слабкість матеріальної, технічної, фінансової, менеджерської та кадрової складової діяльності малого підприємництва.

Окреслені проблеми є надзвичайно важливими. Підхід до їх системного, комплексного аналізу потребує попереднього вивчення широкого кола супутніх макроекономічних процесів. Необхідним є також аналіз існуючих проблем розвитку підприємництва з урахуванням вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ) і формування нових механізмів співпраці з Європейським Союзом.

Тому проблеми науково-технічного, законодавчого та фінансового забезпечення розвитку підприємництва набувають сьогодні нової актуальності.

Інноваційно-інвестиційний підхід до формування оптимальної структури підприємств потребує системного аналізу підприємницького середовища і оптимізації систем державного сприяння розвитку підприємництва.

Все це вимагає глибокого аналізу процесів, що відбуваються, розробки стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності підприємницьких структур з урахуванням подальшого розвитку державної підтримки малих та середніх підприємств. Вибір стратегії розвитку підприємництва в Україні повинен базуватися на визначенні його реального стану, аналітичній оцінці негативних макроекономічних чинників, що перешкоджають розвитку та оздоровленню економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комплекс наукових проблем, пов'язаних з розвитком вітчизняного підприємництва, є предметом досліджень великого кола вчених. До них в першу чергу необхідно віднести роботи вітчизняних науковців, таких як проф. С.Ф. Покропивний, В.М. Колот, З.І. Варналій, В.Я. Бобров, П.С. Єщенко, Ю. І. Палкін та багато інших.

В наукових дослідженнях, присвячених розвитку підприємництва, реалізовано спробу систематизувати і комплексно викласти організаційно-економічні основи підприємницької діяльності для різних суб'єктів господарювання в Україні, визначити шляхи підвищення ефективності підприємництва.

Формування мети (постановка завдання). Метою даної статті є оцінка сучасного стану вітчизняного підприємництва та визначення економічних чинників, що впливають на стратегію його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Аналітична оцінка розвитку вітчизняного підприємництва упродовж 2001-2008 років свідчить про стабільне зростання кількості підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності, але в той же час кожне третє підприємство залишалося збитковим [6].

Крім того, темпи приросту підприємств малого бізнесу до попереднього року уповільнилися в 1,5 рази, а крива приросту кількості прибуткових малих підприємств має тенденцію до зниження [10].

Розвиток цього сектору економіки характеризується низьким рівнем процесів капіталізації, інвестування, інформатизації та інноваційних технологій, які відбуваються як в сегменті малого, так і загального підприємницького середовища.

Так, упродовж останніх років лише кожне 4-те підприємство – суб'єкт підприємницької діяльності в цілому по Україні здійснювало валові капітальні інвестиції, а серед малих підприємств – кожне 5-те.

Менше 1% суб'єктів підприємницької діяльності здійснювало витрати на технологічні інновації [3, с.192].

Слабкість матеріальної, технічної, фінансової, менеджерської та кадрової складових діяльності малого підприємництва консолідовано має прояв у низьких показниках рентабельності його діяльності (в межах від 0,4 до 3%) [13].

Узагальнюючи позитивні та негативні сторони розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, можна зазначити, що за кількісними оцінками розвиток цього сектору економіки практично відповідає європейським показникам. Це підтверджує показник кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва на тисячу населення, який у 2007 році досяг 56,6 одиниць (у Великій Британії – 59, Німеччині – 43, Франції – 42, Португалії – 66, Італії - 72) [13, с.271].

Разом з тим, за якісними показниками вітчизняне підприємництво значно відстає від європейського стандарту. І не лише за показником якості самої продукції, але й за його внеском у розвиток економіки, за рівнем продуктивності праці, наявністю економічно доцільних створюваних робочих місць і соціальних гарантій тощо. У 2007 році за темпами зростання продуктивності праці малі підприємства значно відставали від середніх та великих. Великі підприємства збільшили рівень продуктивності на 9,3%, середні – на 4,1%, а малі – лише на 0,6%. В окремих видах економічної діяльності, таких як сільське господарство, транспорт та охорона здоров'я, випереджаючі темпи росту продуктивності праці забезпечували середні підприємства.

Загалом на підприємницьку діяльність впливає досить багато чинників, які як перешкоджають, так і сприяють її розвитку. Всі ці чинники можна розподілити на організаційно-економічні, фінансово-кредитні, політико-правові, управлінські та соціально-психологічні.

До організаційно-економічних чинників, що створюють проблеми на шляху інноваційного розвитку економіки України, відносяться: нерозвиненість ринку, дефіцитність товарів, нестача інвестиційних ресурсів для фінансування інноваційних розробок і проектів, відсталість матеріальної і науково-технічної бази, відсутність резервних потужностей, домінування спрямованості економічних інтересів підприємця на поточне виробництво.

До основних фінансово-кредитних чинників, що заважають розвитку інноваційної діяльності, належать: недоступність фінансових ресурсів, недосконалість системи оподаткування інноваційної діяльності, існуючі високі відрахування з фонду оплати праці.

Основними політико-правовими чинниками, які справляють негативний вплив на розвиток інноваційного підприємництва є: мінливість і нестабільність вітчизняної законодавчої бази, існування обмежень з боку податкового, патентно-ліцензійного законодавства, блокування дії деяких статей Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про оподаткування прибутку підприємств».

Управлінськими чинниками, які негативно впливають на розвиток інноваційної діяльності в нашій країні є: недосконала структура управління, неузгодженість інтересів учасників інноваційних процесів.

Нарешті, соціально-психологічними чинниками, що перешкоджають підвищенню активності інноваційного підприємництва, є: страх і опір змінам, що можуть спричинити негативні наслідки для колективу підприємства, небажання змінювати існуючі способи діяльності, робочі місця, поведінку і традиції, боязнь невизначеності, невдач.

Висновки. Посилення значення науково-технічних, а саме інноваційних складових господарського зростання як чинників якісного вдосконалення суспільного виробництва відповідно до визначальних

тенденцій світового економічного розвитку є основою здійснення в Україні економічних реформ та побудови якісно нової економічної системи.

З огляду на це, до комплексу дієвих заходів щодо подальшого розвитку вітчизняного підприємництва можна віднести необхідність забезпечення фінансування витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, а також активізацію інвестиційної діяльності комерційних банків, їх зацікавлення у довгостроковому кредитуванні.

Актуальним є застосування нетрадиційних засобів фінансування інноваційних проектів – франчайзингу, лізингу, факторингу та форфейтингу. Це створить необхідні умови для переміщення доходів з низькотехнологічних сегментів економіки у високотехнологічні та сприятиме переходу до моделі інноваційного розвитку.

Ефективність діяльності підприємців на Україні в значній мірі залежить від вирішення таких проблем, як:

- збільшення потоків іноземних інвестицій у вітчизняні
- інноваційні процеси ;
- формування належного правового середовища для
- розвитку інноваційної та науково-технічної діяльності, підвищення мотивації підприємця до високопродуктивної і високоякісної діяльності через вдосконалення системи економічного стимулювання шляхом внесення змін до податкового, митного законодавства, прийняття Закону про корпорації;
- розробка і впровадження урядової програми, яка забезпечить додаткове фінансування з державного бюджету витрат авторів на патентування науково-технічних розробок;
- сприяння розвитку високорозвиненого фондового ринку, венчурного підприємництва, загалом інвестиційно-фінансового сектора економіки; забезпечення державної підтримки інноваційного підприємництва через створення венчурних фондів, капітал яких на 30-40% формуватиметься за участю держави;
- удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності через узгодження вітчизняної нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності з міжнародними стандартами;
- сприяння розвитку малих та середніх вітчизняних інноваційних підприємств, що забезпечить поширення інноваційного підприємництва, розгортання в його середовищі економічної конкуренції;
- забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури, створення регіональних інноваційних центрів;
- розроблення системи експертизи імпортованих технологій за чіткими критеріями; запровадження санкцій для підприємств, які використовують імпортні технології, що погіршують стан довкілля,

особливо, якщо є вітчизняні аналоги з нижчим рівнем небезпеки для навколишнього середовища;

▪ формування інноваційної культури суспільства: підтримка наукових видавництв, наукових та науково-популярних видань, розширення освітніх програм, підвищення рівня навчального і наукового процесу тощо.

Використані джерела інформації:

1. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – 3-тє вид. – К.: Знання, КОО, 2005. – 302 с.
2. Горфинкель В.И. Малий бізнес. Организация, экономика, управление. – М.: Юнити-Дана, 2003. – 432 с.
3. Калинин А.И., Байрамова П.Н., Попов В.Ф., Чапен В.Н. Инвестиции в основной капитал малых организаций. – М.: Феникс, 2007. – 192 с.
4. Литвиненко В.М. Малий бізнес у світовій економіці: Монографія. Київ – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2004. – 180 с.
5. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання: Навч. посібник. За ред. проф. Л.І. Воротиної.- 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: Видавництво Європейського університету, 2004. – 308 с.
6. Онищенко Т.И., Рудяк Ю.Т., Кавторева Я.А., Бойцова М.И., Кузнецов В.К. Частный предприниматель. – Харьков: Фактор, 2008. – 688 с.
7. Політико-правове регулювання підприємництва в Україні: теорія і практика. За ред. Варналія З.С., Кампо В.М. – К.: Знання України, 2005. – 280 с.
8. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 352 с.
9. Саниахметова Н.А. Юридический справочник предпринимателя. – Харьков: Одиссей, 2006. – 992 с.
10. Селезнёв В.И. Предпринимательская деятельность. – Харьков:Фактор, 2008. – 752 с.
11. Харрисон Т. Предпринимательский инстинкт. – М.: Эксмо- Пресс, 2008. – 368 с.
12. Цигилик І.І., Бибик Я.Р., Ємбрик М.Я., Паращич В.Ф. Економіка підприємства (в питаннях і відповідях): Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 212 с.
13. Шегда А.В., Голованенко М.І. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: Навч. посібник. – К.: Знання, 2008. – 271 с.

***